

20.09.2001 р. № 2728-III із змін., внес. згідно із Законами України за станом на 01.04.2014 р. № 213-19. – [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

7. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI, із змін., внес. згідно із Законами України за станом на 23.12.2014 р. № 35-VIII. – [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

8. Про Консульський статут України: указ Президента України від 02.04.1994 р. № 127/94 із змін., внес. згідно із указом Президента України за станом на 21.05.2002 р. № 474/2002. – [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

9. Про Положення про Міністерство закордонних справ України: указ Президента України від 06.04.2011 р. № 381/2011 – [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

10. Про дипломатичний паспорт та службовий паспорт України: указ Президента України від 12.05.2015 р. № 264/2015 із змін., внес. згідно із указом Президента

України за станом на 22.10.2013 р. № 579/2013 – [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

11. Про затвердження Положення про дипломатичне представництво України за кордоном: розпорядження Президента України від 22.10.1992 р. № 166/92-рп. – [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

12. Музика А.І. Правовий статус дипломатичного представництва: питання теорії та практики : дис. ... канд. юрид. наук / Музика Андрій Ігорович. – К., 2009. – 198 с.

Ізбаш К.С.,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного права та
адміністративного процесу
ОДУВС*

Надійшла до редакції: 16.08.2015

УДК 342.9.086

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ В ГАЛУЗІ ТОРГІВЛІ

Кукшинова О. О.

Статтю присвячено проблемним питанням адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень у галузі торгівлі. Розглянуто поняття та особливості адміністративної відповідальності в галузі торгівлі. Досліджено види адміністративних правопорушень у галузі торгівлі. Запропоновано внесення науково-обґрунтованих змін до чинного законодавства щодо адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі торгівлі.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративний проступок, адміністративні стягнення, торгівля, стихійна торгівля.

Перехід України до ринкової економіки з багатоманітністю форм власності й господарювання обумовив становлення нових суспільних, зокрема товарно-грошових відносин, які потребують належного їх правового регулювання та охорони. Маловивченість зазначених відносин, а також недостатнє їх правове забезпечення сприяють розвитку різних негативних тенденцій у галузі торгівлі, створюють сприятливі умови для поглиблення антисоціальних проявів і негативно впливають на економічні процеси державотворення. Особливою гостроти набуло порушення загальних правил торгівлі, правил торгівлі спиртними напоями, торгівлі на ринках, незаконна торговельна діяльність, правопорушення, пов'язані з обманом покупців, торгівля фальсифікованим товаром, товаром з підвищеним рівнем вмісту шкідливих для здоров'я людей речовин та ін.

Охорона суспільних відносин у галузі торгівлі здійснюється за допомогою різних засобів, зокрема шляхом установлення й реалізації заходів юридичної відповідальності за порушення загальнообов'язкових правил торгівлі. Одним із її видів є адміністративна відповідальність, яка настає, головним чином, за вчинення адміністративних проступків у галузі торгівлі. Практика застосування відповідними державними органами заходів адміністративного впливу до порушників правил, що діють у торговельній діяльності, набула широкого поширення, однак чинне адміністративне законодавство значною мірою відстало від потреб часу. Це законодавство розвивається в складних умовах перехідного періоду, постійно зазнає численних змін, у зв'язку з чим виникає чимало

труднощів у його практичному використанні. Крім цього, нерідко зустрічаються порушення встановленого порядку застосування заходів адміністративного впливу, значна кількість проступків у галузі торгівлі не виявляється, а порушники залишаються безкарними. Необхідність посилення боротьби з порушеннями загальнообов'язкових правил торгівлі обумовлює, у свою чергу, актуальність і важливість глибокого й усебічного дослідження широкого кола питань, що стосуються реалізації адміністративної відповідальності в галузі торгівлі.

Проблема дослідження адміністративної відповідальності в галузі торгівлі недостатньо представлена в наукових працях. Розробки вчених присвячені переважно дослідженню інституту адміністративної відповідальності загалом та окремих сфер суспільства, але меншою мірою торкаються адміністративної відповідальності в галузі торгівлі. Необхідно зазначити, що окремі теоретичні питання адміністративної відповідальності досліджували такі вчені, як В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, С.В. Ківалов, Р.А. Калюжний, Д.П. Калаянов, М.В. Коваль, В.К. Колпаков, А.О. Селіванов, В.К. Шкарупа, Х.П. Ярмачі та інші.

Головною метою цієї роботи є розгляд, на підставі чинного законодавства України, матеріалів практики, опрацювання теоретичних положень проблемних питань адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі торгівлі, а також формування пропозицій і рекомендацій щодо її вдосконалення.

Торговельна діяльність регламентується Господарським кодексом України від 16 січня 2003 р. (далі – ГК України) [1], Законами України “Про захист прав споживачів” у редакції від 2 грудня 2012 р. [2], “Про споживчу кооперацію” в редакції від 9 грудня 2012 р. [3], “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” в редакції від 6 грудня 2012 р. [4], “Про лікарські засоби” в редакції від 28 квітня 2013 р. [5], “Про безпечність та якість харчових продуктів” в редакції від 11 серпня 2013 р. [6], “Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів” у редакції від 1 січня 2014 р. [7], іншими законодавчими та великою кількістю підзаконних нормативних актів, які

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**

визначають основні принципи й правила, згідно з якими повинна здійснюватись торгівля. Порушення зазначених принципів і правил є підставою для застосування адміністративної відповідальності.

Крім законодавчих актів, деякі питання щодо провадження торговельної діяльності регламентуються підзаконними нормативно-правовими актами. Так, Постановою Кабінету Міністрів України від 15 червня 2006 р. затверджено Порядок провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів [8], який визначає загальні умови провадження торговельної діяльності суб'єктами оптової торгівлі, роздрібною торгівлі, закладами ресторанного господарства, основні вимоги до торговельної мережі, мережі закладів ресторанного господарства й торговельного обслуговування споживачів (покупців), які придбавають товари в підприємств, установ та організацій незалежно від організаційно-правової форми й форми власності, фізичних осіб-підприємців та іноземних юридичних осіб, що провадять підприємницьку діяльність на території України.

Відповідно до п. 10 Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів суб'єкти господарювання повинні забезпечити: відповідність приміщення (місця) для провадження діяльності у сфері торгівлі і ресторанного господарства необхідним санітарним нормам, а технічного стану приміщення (місця), будівлі та устаткування - вимогам нормативних документів щодо зберігання, виробництва та продажу відповідних товарів, а також охорони праці; наявність на видному та доступному місці куточка покупця, в якому розміщується інформація про найменування власника або вповноваженого ним органу, книга відгуків і пропозицій, адреси і номери телефонів органів, що забезпечують захист прав споживачів; розміщення торговельного патенту, ліцензії відповідно до встановлених законодавством вимог; продаж товарів та їх обмін згідно з установленими правилами і нормами.

Відповідно до п. 21 Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів суб'єкт господарювання зобов'язаний: надавати споживачеві (покупцеві) у доступній формі необхідну, достовірну та своєчасну інформацію про товари; усіляко сприяти споживачеві (покупцеві) у вільному виборі товарів і додаткових послуг, на його вимогу провести перевірку якості, безпеки, комплектності, міри, ваги та ціни товарів з наданням йому контрольно-вимірювальних приладів, документів, які підтверджують якість, безпеку, ціну товарів; забезпечити можливість використання спеціальних платіжних засобів під час здійснення розрахунків за продані товари (надані послуги) відповідно до законодавства; перевірити справність виробу, продемонструвати, за можливості, його роботу й ознайомити споживача з правилами користування; забезпечити приймання, зберігання й продаж товарів і продукції, виготовленої в закладі ресторанного господарства, відповідно до законодавства; забезпечити доступ споживачів до торговельних об'єктів без здавання на збереження особистих речей, крім товарів, реалізація яких здійснюється в таких торговельних об'єктах; створити умови для збереження речей споживачів, у разі, коли вхід до торговельного об'єкта з товарами, які реалізуються в таких закладах, заборонено.

До підзаконних нормативно-правових актів, які регламентують правила торгівлі, відносяться Правила

торгівлі на ринках, затверджені Наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної податкової адміністрації України, Державного комітету стандартизації, метрології та сертифікації України в редакції від 9 березня 2009 р. [9], які визначають вимоги щодо функціонування створених в установленому порядку ринків усіх форм власності, організації оптового та роздрібного продажу на них сільгосппродуктів, продовольчих і непродовольчих товарів, худоби, тварин, кормів тощо, надання послуг, додержання ветеринарних, санітарних, протипожежних вимог і правил безпеки праці на ринках, прав споживачів і вимог податкового законодавства. Відповідно до п. 26 Правил усі продавці зобов'язані надавати покупцям відомості про товари, не допускати порушення прав споживачів, бути ввічливими, охайно одягненими, відпускати товар упакованим або в тару покупця повною мірою і вагою, їм забороняється палити, розпивати спиртні напої. Особи в нетверезому стані не допускаються до торгівлі на ринку. На вимогу покупців продавці зобов'язані пред'явити їм висновок лабораторії ветеринарно-санітарної експертизи про відповідність продуктів, що реалізуються, ветеринарно-санітарним нормам. Зразки товарів, що є в продажу, повинні бути виставлені на видному для покупців місці. Продавці (суб'єкти підприємницької діяльності) повинні позначати ціни на товари на ярликах цін (цінниках), клейких стрічках або іншим способом.

Таким чином, сукупність усіх правил, які регулюють торговельну діяльність, становить нормативно-правову базу, що визначає обов'язкову відповідальність як юридичних, так і фізичних осіб, перед споживачем і захищають його законні права. Отже, торговельна діяльність здійснюється відповідно до встановлених державою загальнообов'язкових правил торгівлі, належне виконання яких забезпечується за допомогою різних правових, зокрема адміністративно-правових, засобів. Серед останніх особлива роль належить заходам адміністративної відповідальності, що реалізуються відповідно до законодавства про адміністративні правопорушення.

Основним нормативно-правовим актом, який передбачає адміністративну відповідальність, є Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. [10] (далі - КУпАП), що містить перелік складів адміністративних проступків, які посягають на суспільні відносини в галузі торгівлі.

Адміністративну відповідальність у галузі торгівлі встановлено главою 12 КУпАП "Адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, сфери послуг, у галузі фінансів і підприємницької діяльності". У ньому міститься біля 28 статей, що передбачають відповідальність за порушення законодавства про захист прав споживачів і з них 17 статей визначають відповідальність суб'єктів торговельної діяльності. Законодавець вважав за необхідне главу 12 КУпАП присвятити адміністративним правопорушенням у галузі торгівлі, громадського харчування, послуг, фінансової та підприємницької діяльності [11, 143].

У сфері, що розглядаємо, адміністративну відповідальність передбачено за порушення правил торгівлі й надання послуг працівниками торгівлі, громадського харчування та сфери послуг, громадянами, які займаються підприємницькою діяльністю (ст. 155); порушення порядку проведення розрахунків (ст. 1551); обман покупця чи замовника (ст. 1552), порушення правил торгівлі

пивом, алкогольними, слабоалкогольними напоями і тютюновими виробами (ст. 156); порушення законодавства про захист прав споживачів (ст. 1561); порушення правил торгівлі на ринках (ст. 159); торгівлю з рук у невідновлених місцях (ст. 160).

До адміністративних проступків у галузі торгівлі відповідно до КУпАП належать також незаконний відпуск або придбання бензину чи інших паливно-мастильних матеріалів (ст. 161); порушення порядку провадження господарської діяльності (ст. 164) тощо.

Суб'єктами адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі торгівлі можуть бути як посадові особи, так і юридичні та фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, працівники торгівлі, громадського харчування та сфери послуг. Наприклад, ст. 155 КУпАП передбачено відповідальність за порушення правил торгівлі, виконання робіт і надання послуг працівниками торгівлі, громадського харчування та сфери послуг, громадянами, які займаються підприємницькою діяльністю. Аналіз змісту ст. 155 дає підстави зробити висновок, що суб'єктами правопорушень, передбачених цією статтею, можуть бути як посадові особи, так і фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності та працівники торгівлі, громадського харчування та сфери послуг.

Суб'єктами правопорушень, передбачених ч. 1 та ч. 2 ст. 1551 можуть бути особи, які відповідно до своїх функціональних обов'язків здійснюють розрахункові операції, а також посадові особи, до компетенції яких належить організація здійснення розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг. Суб'єктами правопорушень, передбачених ч. 3 та ч. 4 ст. 1551, є особи, які здійснюють операції з купівлі-продажу іноземної валюти, і посадові особи уповноважених банків або суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють свою діяльність на підставі агентських угод з уповноваженими банками з операцій купівлі-продажу іноземної валюти. Отже, можливо зробити висновок, що суб'єктами правопорушень, передбачених ст. 1551, є фізичні особи-суб'єкти підприємницької діяльності або юридичні особи (їх філії, відділення, або інші відокремлені підрозділи) [12, 24].

Суб'єктом правопорушення, передбаченого ст. 1552, можуть бути працівники торгівлі, громадського харчування і сфери послуг і громадяни-суб'єкти підприємницької діяльності. Особа, що укладає й здійснює окрему угоду, предметом якої є продаж її власного майна, не може визнаватися суб'єктом цього правопорушення. У випадках застосування особою обману покупця при здійсненні подібної угоди її дії за наявності підстав можуть бути кваліфіковані за ст. 51 КУпАП як шахрайство. Суб'єктом правопорушення, передбаченого ст. 1561, можуть бути працівники торгівлі, громадського харчування та сфери послуг і громадяни, які займаються підприємницькою діяльністю в цих галузях. Суб'єктом правопорушення, передбаченого ст. 159, можуть бути як посадові особи, так і громадяни, а ст. 160 – як працівники сфери торгівлі, так і громадяни.

Однак слід зауважити, що цей перелік варто розширити на таких підставах. Останнім часом тисячі наших громадян купують з метою економії товари на "стихійних ринках", ризикуючи придбати під виглядом доброякісних харчових продуктів неякісні. Усі ми неодноразово були очевидцями такого продажу консервованих овочів, грибів, кондитерських виробів, м'яса тощо. Значна кількість такої продукції виготовляється кустарним способом

особами, які взагалі не мають ні належного устаткування, ні знань, ні відповідної підготовки. Звичайно, такі продавці не зобов'язані під час незаконної реалізації продукції дотримуватися законодавства про захист прав споживачів. Отже, проведений аналіз дозволив зробити висновок, що, напевно, держава не має на сьогодні достатньої можливості ліквідувати стихійну торгівлю. З іншого боку, попит на товари, які продаються в таких місцях, є очевидним.

Необхідно зазначити, що Листом від 27 вересня 2013 р. № 12060/6/99-99-22-01-03-15/1182 Міністерство доходів і зборів України [13] звертає увагу на відповідальність за здійснення стихійної торгівлі – торгівлі фізичними особами без відповідних дозвільних документів про якість і безпеку реалізованих ними товарів та у невідновлених місцях з рук, з землі, без дозволу райдержадміністрації на розміщення об'єкту торгівлі.

Проте термін "стихійна торгівля", наведений у цьому листі, викликає чимало запитань. По-перше, він не визначений жодним нормативним актом України. Хоча статтею 160 КУпАП встановлено адміністративну відповідальність за торгівлю в невідновлених місцях, а саме: в містах з рук на вулицях, площах, у дворах, під'їздах, скверах та в інших невідновлених місцях. По-друге, йдеться про торгівлю в невідновлених місцях без дозволу райдержадміністрації на розміщення об'єкту торгівлі. Зауважимо, що Держпідприємство неодноразово у своїх листах згадувало, що необхідність одержання документів дозвільного характеру та їх види встановлюються тільки законами. Однак з набранням чинності 5 жовтня 2006 р. ч. 1 ст. 4 Закону України "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності" [14] правових підстав на оформлення та видачу дозволу на розміщення об'єкта торгівлі та сфери послуг немає, оскільки необхідність одержання такого документа не передбачена жодним Законом України. Звісно, ми наразі можемо говорити про недоліки чинного законодавства, тому що питання їх розміщення – це повноваження сільських, селищних і міських рад у сфері благоустрою населених пунктів, а не райдержадміністрацій.

По-третє, Міністерство доходів і зборів України говорить про стихійну торгівлю як про торгівлю без відповідних дозвільних документів про якість і безпеку реалізованих ними товарів. При цьому не зазначає, якому саме державному органу належать такі повноваження. Наприклад, обов'язок з перевірки безпечності харчових продуктів на ринках (йдеться про допуск до продажу на ринку лише доброякісної продукції тваринного і рослинного походження) належить лікарям ветеринарно-санітарної медицини [15].

Отже, можна зробити висновок, що чинне законодавство юридично не готове боротися зі стихійною торгівлею, адже відповідного контролю за цією діяльністю не встановлено. Фактично, боротися з цим можуть лише посадові особи органів внутрішніх справ і посадові особи, уповноважені на те виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад шляхом складання адміністративних протоколів з наступною передачею справ до судів.

Водночас Міністерство доходів і зборів України в листі зазначає й про можливість проведення планових або позапланових, виїзних або невиїзних і фактичних перевірок у порядку, встановленому Податковим кодексом України від 2 грудня 2010 р. [16] (далі – ПК України). Це дуже дивно. Адже якщо звернутися до стихійної торгівлі фізичними особами, то незрозуміло, яким чином норми

ПК України в частині проведення перевірок господарюючих суб'єктів співвідносяться з можливістю проведення перевірок органами Міністерства доходів і зборів фізичних осіб, які здійснюють стихійну торгівлю за наведеною термінологією. Тож наскільки такі перевірки можливо практично реалізувати, визначитися нескладно.

Цілком зрозуміло, що ця тема є дуже болючою. Адже стихійна торгівля фізичних осіб створює як недобросовісну конкуренцію, так і призводить до несплати податків (уже не кажучи про питання застосування реєстратора розрахункових операцій (далі – РРО), від якого суб'єкти стихійної торгівлі не звільнені). Проте на сьогодні стихійна торгівля фактично не керується чинним законодавством і немає чітких повноважень хоча б одного державного органу щодо врегулювання питань, пов'язаних з нею.

Крім стихійної торгівлі, за останні роки широкого розповсюдження отримала торгівля через мережу Інтернет, що викликає ряд проблем щодо правового механізму захисту прав споживачів, ідентифікації суб'єкта торгівельної діяльності та інші, які потребують правового вирішення, що буде темою самостійного дослідження.

Аналіз глави 12 КУпАП дає підстави зробити висновок, що за порушення законодавства в галузі торгівлі суб'єкти сфери торгівлі, громадського харчування і послуг, зокрема громадяни-підприємці, несуть відповідальність у вигляді попередження, штрафу або конфіскації. Саме штраф є основним видом стягнення, яке застосовується за правопорушення в галузі торгівлі. Так, аналіз статей КУпАП, які передбачають адміністративну відповідальність за вчинення правопорушень у галузі торгівлі, дає підстави зробити висновок, що попередження як вид адміністративного стягнення передбачено тільки однією статтею – 159 КУпАП за порушення правил торгівлі на ринках, конфіскація – ч. 1 та ч. 3 ст. 156 за порушення правил торгівлі пивом, алкогольними, слабоалкогольними напоями і тютюновими виробами та ч. 1 і 2 ст. 160 КУпАП за торгівлю з рук у невстановлених місцях. За вчинення всіх інших правопорушень у галузі торгівлі накладається такий вид адміністративного стягнення, як штраф.

Разом з тим, наявність, на перший погляд, конкретних норм закону про адміністративну відповідальність у галузі торгівлі не дає ефективних заходів щодо припинення й попередження правопорушень у цій сфері. Передусім проблема полягає в тому, що існуючі на сьогодні розміри штрафів, які передбачені за адміністративні правопорушення, не є дієвим важелем впливу на порушників і не спонукають їх до запобігання порушенням законодавства, оскільки набагато вигідніше сплатити мізерний штраф, ніж виконувати вимоги норм і правил в галузі торгівлі, громадського харчування та послуг. Розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян, який застосовується при визначенні розміру штрафу, не індексовано більш ніж 15 років, при цьому, нерідко, заподіяна шкода громадянам у декілька разів перевищує розміри самих штрафів.

Підсумовуючи зазначене, слід підкреслити, що сьогодні назріла необхідність реформування адміністративного законодавства в частині забезпечення інституту торговельної діяльності. Отже, адміністративна відповідальність у галузі торгівлі – це вид юридичної відповідальності, засіб захисту відносин у галузі торгівлі від протиправних, суспільно небезпечних і винних дій осіб, які посягають на встановлені правила торгівлі шляхом застосування до осіб, які їх вчинили, уповноваженими

на те органами на підставах і в порядку, передбаченому чинним законодавством, адміністративних стягнень.

Потреба у внесенні змін до КУпАП викликана тим, що існуючий на цей час перелік адміністративних правопорушень у галузі торгівлі, а також санкції за їх вчинення не виконують тієї виховної функції, яка закладена в основу адміністративної відповідальності, та функції попередження нових правопорушень; рівень розмірів штрафів не відповідає інфляційним процесам; розміри штрафів не забезпечують необхідний рівень соціального захисту населення від порушень у галузі торгівлі.

Отже, для вдосконалення правового регулювання адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі торгівлі необхідно внести зміни до ст.ст. 155, 1551, 1552, 156, 1561, 159, 160 КУпАП шляхом підвищення суми штрафних санкцій. Прийняття зазначених змін буде сприяти зменшенню та припиненню порушень вимог законодавства в галузі торгівлі, усуненню їх негативних наслідків, забезпеченню правомірної поведінки суб'єктів господарювання, дозволить посилити адміністративну відповідальність суб'єктів підприємницької діяльності за недодержання державних стандартів, норм і правил торговельного обслуговування населення, а також запровадити більш дієві механізми у сфері захисту прав споживачів щодо гарантії отримання якісних товарів і послуг споживачами. Зазначене позитивно відобразиться на стані споживчого ринку, дозволить підвищити якість обслуговування населення, покращить рівень захисту прав споживачів.

Література

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144.
2. Про захист прав споживачів: Закон України в редакції від 2 грудня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 21. – Ст. 197.
3. Про споживчу кооперацію: Закон України в редакції від 9 грудня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 30. – Ст. 414.
4. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України в редакції від 6 грудня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 2-3. – Ст. 41.
5. Про лікарські засоби: Закон України в редакції від 28 квітня 2013 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 2-3. – Ст. 41.
6. Про безпечність та якість харчових продуктів: Закон України в редакції від 11 серпня 2013 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 38. – Ст. 502.
7. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів: Закон України в редакції від 1 січня 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 8. – Ст. 89.
8. Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 червня 2006 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/833-2006-п>.
9. Про затвердження правил торгівлі на ринках: Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної податкової адміністрації України, Державно-

го комітету стандартизації, метрології та сертифікації України в редакції від 9 березня 2009 р. // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0288-02>.

10. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 р. (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. - 1984. - Додаток до № 51. - Ст. 1122.

11. Зверєва О.В. Захист прав споживачів. Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 192 с.

12. Потапова С. Ознаки суб'єкта правопорушення, передбаченого ст. 1551 КУпАП (порушення порядку проведення розрахунків) // Підприємництво, господарство і право. - 2010. - № 7. - С. 22-24.

13. Лист Міністерства доходів і зборів України від 27 вересня 2013 р. № 12060/6/99-99-22-01-03-15/1182 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: interbuh.com.ua/ru/documents/oneregulations/11789.

14. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України від 6 вересня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2005. - № 48. - Ст. 483.

15. Канарева Н. Стихійна торгівля: що контролюватиме Міндоходів? // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://news.dtki.ua/ua/law/liability/27345>.

16. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 13-14, № 15-16, № 17. - Ст. 112.

Кукшинова О.О.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального та адміністративного права

Одеського національного морського університету
Надійшла до редакції: 02.09.2015

УДК 351.741

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ДІЇ НОРМ ПРАВА ПРИ ВИНИКНЕННІ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРУ

Курбанов Я. Л.

Статтю посвячено правовому аналізу особливостей надзвичайної обстановки, яка створює особливі умови для роботи органів публічної адміністрації в надзвичайних ситуаціях техногенного характеру. У теоретико-правовому аспекті досліджено поняття "надзвичайна ситуація", проаналізовано різні підходи до його класифікації.

Ключові слова: надзвичайна ситуація, громадська безпека, техногенно навантажений регіон, об'єкти критичної інфраструктури.

The article is devoted to legal analysis features an emergency situation, which creates special conditions for public administration in emergency situations manmade. In theoretical and legal aspects examined the concept of "emergency", analyzes the different approaches to its classification.

Keywords: emergency, public safety, technologically loaded region, critical infrastructure.

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а утвердження й забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Реалізація окреслених напрямів державної діяльності можлива за умов стабільного функціонування всіх галузей суспільного життя та здійснення відповідних перетворень, насамперед, у політичній, економічній та соціальних сферах. Разом із тим, такі перетворення постійно зазнають негативного впливу стихійних лих, технологічних катастроф, глобальних змін в екосистемі, соціально-політичних конфліктів, які у своїй сукупності або окремо супроводжуються виникненням надзвичайних ситуацій. Останні, як невід'ємний складовий елемент функціонування суспільства, негативно впливають на

© Я.Л. Курбанов, 2015

реалізацію громадянами своїх конституційних прав та свобод, на захист яких спрямована діяльність правоохоронних органів.

Аналіз наукової літератури та практичної діяльності органів публічної адміністрації з питань гарантування безпеки держави, і зокрема публічної безпеки, дозволяє виділити групу загроз у техногенній сфері, до якої належать: виникнення великої кількості надзвичайних ситуацій техногенного характеру, використання під час технологічного процесу великої кількості морально застарілого та несправного обладнання, невчасний ремонт та модернізація виробничого обладнання, недотримання технологічних стандартів та норм під час виробничого процесу; значне антропогенне порушення і техногенна переважаність території України, зростання ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характерів; застарілість та недостатня ефективність комплексів з утилізації токсичних і екологічно небезпечних відходів тощо. Водночас унаслідок розв'язаної проти України т.зв. "гібридної війни" до неприйнятної межі виросла вразливість об'єктів критичної інфраструктури.

Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. Проблеми правового регулювання забезпечення техногенної безпеки входять до кола наукових інтересів вітчизняних учених: А. І. Берлача, С. С. Засунька, В.М. Комарницького, С. Ф. Константінова, О. В. Копана, О. Є. Користіна, С. О. Кузніченка, А.С. Спаського, Д.М. Павлова та інших. Водночас, особливості механізму дії норм права при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного характеру з об'єктивних причин вивчено недостатньо, що зумовлює необхідність здійснення активного наукового пошуку в цьому напрямі.

Метою статті є теоретико-правовий аналіз особливостей надзвичайної обстановки, яка створює особливі умови для роботи органів публічної адміністрації в надзвичайних ситуаціях техногенного характеру.

Основний зміст статті. До основних завдань, які стоять перед державою (в особі уповноважених органів) в

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**